

BOEKBESPREKINGEN

Prof. Dr. W. Künzel, Prof. Mr. Dr. J. Toman: *Kinderzahnheilkunde und ihre Grenzgebiete*. 544 pag., met afbeeldingen. VEB Verlag Volk und Gesundheit, Berlin 1965. Prijs (geb.) 75 MDN.

De groeiende belangstelling voor tandheelkundige behandeling van het kind is voor de Oostduitse uitgever aanleiding geweest de reeds aanwezige literatuur over dit onderwerp aan te vullen met een nieuwe uitgave. Dit werk richt zich tot de pedodontist en tot allen die werkzaam zijn op het gebied van de kindertandheelkunde. Voorts zou het van belang kunnen zijn voor de kinderarts, ten einde zijn inzichten in de stomatologische problemen te vergroten.

In een 23-tal hoofdstukken komen achtereenvolgens een groot aantal onderwerpen aan de orde, die handelen over: psychologie (het hoofdstuk beslaat 12 pagina's), röntgenologie (8), ontwikkeling en anatomie (10), bemoeilijkt doorbraak (4), medicatie (7), anesthesie (7), pathologie en therapie van de gebitselementen en van de apicale steunweefsels (78), sociaal-hygiënische aspecten van de cariës (16), cariës-profylaxe (19), organisatie van de tandheelkundige verzorging van de jeugd (12), extractie (6), trans- en replantatie (6), pathologie en therapie van het marginale steunweefsel en het mondslijmvlies (16), pathologie en therapie van de kaken en de omliggende weke delen (80), tumoren en tumorachtige afwijkingen in het oro-faciale gebied (40), lip- en gehemeltepleten (4), anomalieën van de tong (2), traumatologie (19), focale infectie (2), allergie (4), afwijkingen in de mond ten gevolge van interne stoornissen (38), kaakorthopedie (86) en prothetische maatregelen (7).

Behalve door een keurig verzorgde druk onderscheidt het boek zich door een zeer groot aantal illustraties, zowel in zwart-wit als in kleur. Het is echter te betreuren dat de röntgenbeelden omgekeerd (negatief) zijn weergegeven en dat de druk van de kleurenafbeldingen hier en daar te wensen overlaat.

In de literatuurlijst treffen we circa duizend titels aan, die gerangschikt zijn overeenkomstig de hoofdstukken. Er is behalve Duitstalige literatuur, ook Angelsaksische en zelfs Nederlandse in opgenomen. In de tekst staan echter geen verwijzingen naar de in de literatuurlijst opgenomen werken, hetgeen het moeilijk maakt bepaalde uitspraken in het oorspronkelijke artikel na te gaan.

Het team van auteurs – een aantal hoofdstukken wordt door anderen verzorgd – heeft in dit boek weinig van de kindertandheelkunde onbesproken gelaten. Nagenoeg alle voorkomende afwijkingen worden behandeld. De grootste nadruk wordt echter gelegd op chirurgische afwijkingen.

Voor de algemeen practicus, maar ook voor de pedodontist moet het echter een teleurstelling zijn dat dit boek zo weinig aandacht schenkt aan de therapie

van de in de dagelijkse praktijk meest voorkomende problemen. De *kinder-tandheelkunde* zou daarmee het meest gebaat zijn.

Maar dit neemt niet weg dat dit uitgebreide werk zijn plaats moet hebben in de bibliotheek van iedere tandheelkundige kliniek en van die collega's die grote belangstelling hebben voor tandheelkundige behandeling van kinderen in al zijn aspecten.

C. P. van Ooij

J. R. Moore: *Principles of oral surgery*. 243 pag. Pergamon Press, Oxford. Prijs 45 s.

Dit boek is geschreven voor studenten als een inleiding tot de mondheelkunde. De auteur behandelt een groot aantal onderwerpen, variërend van de pre- en postoperatieve verzorging van klinische patiënten, systeemziekten en hormonale afwijkingen, invloeden van medicamenten, extracties en infecties tot en met de inrichting van een operatiekamer.

Uit de vele opmerkingen van de auteur willen wij hier nog vermelden:

- a. niet tamponeren doch overhechten van de alveole in geval van antrum-perforatie,
- b. indien bij arthrosis deformans of discusbeschadiging een operatie geïndiceerd is, liever condylectomie dan alleen menisectomie (aangezien het kaakkopje doorgaans ook beschadigd is).

Naast het ontbreken van een hoofdstuk over parodontologie, valt het op dat nog altijd ruime aandacht wordt geschonken aan het gebruik van capsplints ter behandeling van kaakfracturen, evenals aan het tamponeren van de alveole in geval van alveolitis.

Als geheel is het boek echter een zeer goed leesbaar compendium.

J. Hovinga

Deutscher Zahnärzte Kalender 1967. Onder redactie van Prof. Dr. E. Harndt. 333 pag. Carl Hanser Verlag, München. Prijs (geb.) 22 DM.

Wederom is onder redactie van Prof. E. Harndt een nieuwe (26e) jaargang verschenen van bovengenoemde uitgave, waarvan ook nu het doel is de algemeen practicus en ook de specialist snelle en uitvoerige informatie te verschaffen over de onderwerpen, die thans aan de lezer worden voorgelegd.

De eerste drie verhandelingen liggen op mondheelkundig terrein en betreffen: de diagnostiek en therapie van tongcarcinoom (Prof. Hahn, Kiel), de differentiaal-diagnose van kysten en in het röntgenbeeld kysteus afgebeelde tumoren (Hielscher, Berlijn) en een rationele tandheelkundige chirurgie in de praktijk (Schulte, Tübingen). Besparing van tijd en energie is de inzet bij de rationalisering.

De beide hierna volgende opstellen hebben betrekking op de prothetiek. Körber (Tübingen) bespreekt foutieve ontwerpen en mislukkingen bij de partiële prothese en Prof. Vos (Keulen) geeft een inzicht in de chemische en fysische karakteristiek van de weekblijvende kunststoffen, in verband met de praktische toepassing.

Materiaalkundig onderzoek en de ervaring met tandkleurige facings bij brugwerk worden vervolgens behandeld door Dr. Eichner (Berlijn), gevolgd door een beschouwing van Dr. Raimund (Erlangen) over het optreden van pulpitis aan niet-carieuze elementen. Aan de behandeling van trauma aan het gebitsfront bij jonge en jeugdige individuen wijdt Dr. R. Harndt (Giesen) de nodige aandacht. Aan cariësprofylaxe door middel van (lokale) aanwending van fluoride besteedt Tammoscheit (Berlijn) nog eens een beschouwing, waarna Wandelt (Berlijn) de profylaxe en de therapie van parodontale aandoeningen beziet in het licht van de toepassing van borstelmassage.

Hiermede wordt het zuiver tandheekkundige van de inhoud afgesloten en wordt door Prof. Kirsch (Mainz) het juridische terrein betreden van de aansprakelijkheid van de tandarts. Vervolgens bespreekt Reisinger (München) de in zwang komende groepspraktijk en Kimmel (Koblenz) de uitrusting en hulpmiddelen van de tandheekkundige praktijk.

Een alfabetische lijst van de belangrijkste tandheekkundige geneesmiddelen met hun indicatie en een beschouwing over de nieuwe fiscale voorschriften, zomede velerlei gegevens die voor de Duitse collega's van belang zijn, vullen de resterende bladzijden van dit geklasseerde jaarboek.

P. H. Buisman

Gezondheidsraad: *Rapport medische materialen*. Overgedrukt uit: Verslagen en Mededelingen betreffende de Volksgezondheid Nr. 5, mei 1966. 48 pag. Staatsdrukkerij, 's-Gravenhage 1966. Prijs f 2,10.

In juli 1959 heeft de toenmalige Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid het advies gevraagd van de Gezondheidsraad betreffende de wenselijkheid, resp. de mogelijkheid de hoedanigheid van medisch-fysische apparatuur en van materialen, welke in de geneeskunde worden gebruikt, onder toezicht te stellen.

Voor de bestudering van dit probleem heeft de voorzitter van de Gezondheidsraad, Dr. J. Wester destijds onder eigen leiding een acht leden tellende commissie ingesteld.

Deze commissie heeft thans in haar rapport „betreffende toezicht op de hoedanigheden van medische materialen waaronder hier worden verstaan metalen voorwerpen, bestemd voor plaatsing in het menselijk lichaam”, verslag uitgebracht.

Het rapport omvat onder meer een verklarende lijst van vaktermen, waarin o.a. de implantaten worden omschreven als „voorwerpen, die operatief in het

lichaam zijn geplaatst, zodanig, dat zij in hun geheel door de weefsels worden omsloten. De tot deze voorwerpen behorende hulpmiddelen, die in het bijzonder zijn ingebracht om steun te geven, resp. om de functie van verloren gegaan weefsel te vervangen, worden veelal prothesen genoemd; deze zijn bij de implantaten inbegrepen. Indien een voorwerp slechts ten dele in het lichaam is geplaatst en er ten dele nog buiten uitsteekt, zal het gedeelte, dat door de weefsels omsloten is, zich geheel als implantaat gedragen".

Voorts wordt aandacht besteed aan de aan het te implanteren materiaal te stellen eisen, met betrekking tot de corrosie, ionisatie, de chemische samenstelling, de kristalstructuur, de relatie tussen weefsel en metaal en de mechanische eigenschappen.

Op de door de minister gestelde vraag, dient naar het oordeel van de commissie bevestigend te worden geantwoord, omdat het gebruik van ondeugdelijk materiaal voor implantatie grote gevaren inhoudt voor de volksgezondheid. Het is heel wel mogelijk dat noch fabrikant, noch handelaar zich bewust is van de biologische consequenties van in de handel gebracht materiaal, waarvan de onschadelijkheid geenszins vaststaat.

De commissie komt dan ook in het ruim 50 pagina's tellende rapport tot het advies dat het ten zeerste gewenst is de hoedanigheid van medische materialen, waaronder worden verstaan: metalen voorwerpen, bestemd voor plaatsing in het menselijk lichaam, onder toezicht te stellen. Wil dit toezicht doeltreffend kunnen zijn, dan zal het op een wettelijke basis geregeld dienen te worden.

Als waarborg voor hun deugdelijkheid en onschadelijkheid zullen metalen voorwerpen, bestemd voor plaatsing in het menselijk lichaam, van een waarmerk dienen te worden voorzien.

Aan de fabrikant die hiervoor in aanmerking komt zal een certificaat voor het vervaardigen van bepaalde medische materialen kunnen worden uitgereikt, aldus het slotadvies van deze commissie.

B. Z. Deenik

Mr. C. G. Goudsmit: *Volksgezondheid en recht*. 98 pag. Vermande Zonen N.V., IJmuiden 1966. Prijs f 8,90.

Mr. Goudsmit, tot voor kort raadgever van de minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid, heeft naast zijn wetgevend en bestuurlijk werk veel gepubliceerd, onder meer als redacteur van „Voorschriften Volksgezondheid".

Op grond van een vele jaren durende vruchtbare samenwerking met Mr. Goudsmit, hebben A. J. Allan Sr. en A. J. Allan Jr. bij het bereiken van zijn 65-jarige leeftijd dit werk samengesteld. Het is een bloemlezing geworden uit zijn verspreide wetenschappelijke geschriften, lezingen en journalistieke arbeid op het gebied der volksgezondheid, waaraan de samenstellers een lijst van zijn publikaties hebben toegevoegd.

Naast de behandeling – in een pre-advies aan het Nederlands Congres voor Openbare Gezondheidsregeling – van de wenselijkheid van een specialisatie in het volksgezondheidsrecht, zijn de opstellen over onbevoegde uitoefening der geneeskunst en die over het van toepassing zijn van het medisch tucht-recht op de medicus-ambtenaar voor de tandarts waarschijnlijk het meest interessant.

De boeiende en heldere betoogtrant van de schrijver deed mij echter het gehele boekje van a tot z lezen.

S. K. Thoden van Velzen

F. R. Shroff: *Basic dental anatomy and histology*. 238 pag., 180 afb. Henry Kimpton, London 1966. Prijs 45 s.

Met de uitgave van dit rijk geïllustreerde werkje heeft de schrijver bedoeld een beknopt overzicht te geven van de microscopische en macroscopische anatomie van het gebit en de omgevende weefsels. Ook op dit in omvang beperkte gebied is in de loop der jaren de kennis zozeer toegenomen, dat de selectie met betrekking tot wat de student moet weten, moeilijk wordt. De auteur heeft zich daarom bewust tot het strikt nodige beperkt. Voor zover het de embryologie en de microscopische anatomie betreft is hij daar o.i. stellig in geslaagd. De 177 pag. tellende tekst van dit eerste gedeelte laat zich gemakkelijk lezen en de afbeeldingen zijn bijzonder duidelijk en instructief. Het geheel stelt de student in staat, zich snel omtrent de hoofdzaken te oriënteren, zodat hij daarna uitgebreide handboeken met meer vrucht kan bestuderen. Ook voor de algemeen-practicus, die zijn kennis wil opfrissen, is dit gedeelte van nut.

Een zeker voorbehoud moet echter worden gemaakt voor het ruim 60 pag. beslaande tweede deel, waarin de morfologie van de afzonderlijke elementen wordt behandeld. De zuiver descriptieve tekst is wat summier en opent geen antropologische gezichtspunten, wat juist in de tandanatomie als een gemis wordt ervaren. Het grootste bezwaar betreft – als in zoveel leerboeken over tandmorfologie – de afbeeldingen. De foto's zijn dikwijls bepaald onscherp. Ook zijn niet voor alle elementen de meest karakteristieke vormen gekozen.

Over het geheel genomen kan het in prettig formaat en geheel in kunst-druk uitgevoerde boekje worden aanbevolen.

J. B. Visser

H. Boersma: *Enkele aspecten van het gelaatspatroon bij 9-jarige kinderen*. Dissertatie R.U. Groningen. 115 pag. Drukkerij Gebr. Janssen N.V., Nijmegen 1966.

In het eerste hoofdstuk geeft de schrijver een uitstekende samenvatting van de geschiedenis der röntgencefalometrie. Het vormt de inleiding tot het

verslag van het verreweg belangrijkste deel van Boersma's werk, nl. een vergelijkend röntgencefalometrisch onderzoek bij 46 jongens en 43 meisjes met klasse I occlusie en bij 62 jongens en 77 meisjes met klasse II, afd. 1, afwijking. Alle onderzochte kinderen waren 8,5 tot 9,5 jaar oud.

Het onderzoek is uiterst consciëntieus opgezet. Het levert tal van belangwekkende resultaten. Boersma onthoudt zich terecht van enige interpretatie, hetgeen de wetenschappelijke waarde van zijn arbeid slechts verhoogt. Zijn metingen brengen tot dusverre niet bekende, c.q. aangetoonde, verschillen aan het licht in de schedelbouw van negenjarige jongens en meisjes, dit zowel in de groep klasse I als in de categorie klasse II, afd. 1. De verschillen in het gelaatpatroon van kinderen met klasse I en klasse II blijken niet beperkt te zijn tot de onderkaak. Ook de vergelijkende studie van de schedelopbouw bij kinderen ingedeeld volgens deze klassificatie verricht de auteur weer bij onderscheidenlijk jongens en meisjes.

Het is welhaast onvermijdelijk een onderzoek als dit te richten op kinderen van vrijwel gelijke chronologische leeftijd in plaats van met een overeenkomende biologische leeftijd. De complicaties, verbonden aan een onderzoek op laatstgenoemde basis, zijn bijzonder groot. Toch geeft het wellicht vrij sterk verschillende ontwikkelingsstadium van de onderzochte jongens, c.q. meisjes, reden tot enige reserve bij de bestudering en vooral bij de interpretatie van de uitkomsten.

Opmerkelijk is dat de auteur bij de vermelding op pag. 73-74 van publikaties over de hoeken SNA, SNB, ANB en enige andere angulaire maten zijn opgave beperkt tot Middeneuropese en Amerikaanse gegevens. Waarschijnlijk zijn, gelet op de van ons afwijkende schedelbouw van de Zuideuropese volkeren, Italiaanse en Franse indices buiten beschouwing gebleven.

Van wetenschappelijk en klinisch belang zijn de uitkomsten van het cefalometrisch onderzoek naar de betekenis van de flesvoeding voor de ontwikkeling van het gelaatpatroon. De uitkomsten van dit onderzoek – een primeur – bevestigen de stelling, dat flesvoeding geen nadelige invloed uitoefent op de kaakrelatie.

Een zwakke plek in dit hoogwaardige proefschrift vormt het hoofdstuk „Over de nomenclatuur”. De schrijver kiest voor de Angle-klassificatie en argumenteert zijn voorkeur in een pleidooi, dat slechts indiceert tot het verlaten van de indeling volgens Angle. De bezwaren, die hij op pag. 12 uit tegen de door de F.D.I. aanvaarde nomenclatuur, zijn niet juist. Disto-occlusie bijv. is geen aanduiding van een afwijkende positie van de onderkaak ten opzichte van de bovenkaak. Deze dislocatie wordt aangegeven met disto-relatie. Hoezeer de auteur behoefte heeft aan een nomenclatuur, die de Angle-klassificatie aanvult (of vervangt?) blijkt op verschillende

plaatsen, waar hij gebruik maakt van de F.D.I. benamingen, zoals retropositie van de onderincisivi.

Tenslotte een opmerking over het laatste hoofdstuk „De behandeling van enige patiënten”. Alhoewel op pag. 78 een aantal factoren is vermeld, die elk het verloop van een orthodontische behandeling nadelig kunnen beïnvloeden, wordt bij de beschrijving van de behandelde gevallen niet aangegeven of en in welke mate deze remmende krachten werkzaam zijn geweest. In het bijzonder wordt de behandeling met de activator sterk beïnvloed door enige der bedoelde factoren. Op grond van deze overweging en van het ontbreken van gescheiden groepen „activator-patiënten” en „voorbeet-patiënten”, tevens de geringe omvang van het onderzochte materiaal in aanmerking nemende, lijkt het dat dit laatste deel van het proefschrift de lezer niet het mogelijk verwachte betere inzicht verschaft in de prognose van de behandeling van klasse II, afd. 1 afwijkingen met uitneembare apparatuur.

De bedenkingen tegen enkele onderdelen van Boersma's studie wijzigen niets aan de grote waardering die de objectieve, kritisch ingestelde lezer, tezamen met zijn beter inzicht in de beschreven materie, overhoudt na de bestudering van de projectie van Boersma's voortreffelijke arbeid.

J. Weil

Tandheelkundige Studenten Almanak 1967. Uitgave van de T.S.V. „John Tomes”, Utrecht. 446 blz.

Aan de 60 voorgangers is wederom een nieuwe uitgave toegevoegd van de „Tomes Almanak”. Ook deze wordt gekenmerkt door een typografisch zeer verzorgde uitvoering met een sterk gevarieerde inhoud.

Eensdeels heeft deze betrekking op datgene wat in het afgelopen jaar in de vereniging en haar afdelingen en commissies alzo is omgegaan, daarnaast biedt de Almanak een uitvoerig beeld van het tandheelkundig onderwijs zoals dat in de diverse afdelingen in de vorige cursus vorm is gegeven. Als zodanig bevat de Almanak nuttig materiaal voor wie zich op de hoogte wil stellen van de structuur van de opleiding tot tandarts zoals die aan de Utrechtse Alma Mater is ingericht.

Voor wie zich in de historische ontwikkeling van het tandheelkundig onderwijs wil, beter gezegd: zou willen verdiepen, bevatten de Utrechtse jaarboeken van de tandheelkundige studenten een schat aan betrouwbare gegevens. Uit dien hoofde is de Tomes Almanak niet alleen van waarde voor de leden maar evenzeer voor degene wiens belangstelling uitgaat naar de inrichting van het onderwijs, gelijk dat terug te vinden is in allerlei jaarverslagen.

Boekbesprekingen

Naast foto's van de opeenvolgende gebouwen voor de tandheelkundige opleiding, van nieuw opgetreden functionarissen en aan het onderwijs en het Instituut ontvallen personen, treft men o.m. wederom een analyse aan van mejuffrouw lector De Boer betreffende de herkomst van de eerstejaars en het studielot van de jaarklasse '65-'66. Voorts het verslag van de leider van de afdeling materiaalkunde, Ir. Schoenmakers, inzake het oordeel van de studenten over studiebegeleiding, waarvan het resultaat (gewijzigde) voortzetting rechtvaardigt.

Om te laten zien dat de almanak ook verder interessant materiaal bevat, zij vermeld dat aan het tandheelkundig onderwijs in de Domstad rechtstreeks zijn verbonden 6 hoogleraren, 6 lectoren, 8 wetenschappelijke hoofdambtenaren A, 19 wetenschappelijke hoofdamtbenaren, 9 wetenschappelijke ambtenaren. Deze worden in hun onderwijstaak ondersteund door 60 hoofd-instructeurs, 7 instructeurs, 1 hoofdassistent en 1 assistent. Tezamen vormen zij een korps van 105 personen, al dient er rekening mee te worden gehouden dat een belangrijk deel slechts part time aan het Tandheelkundig Instituut werkzaam is.

Daarnaast vormt het gezamenlijke administratief en technisch personeel een niet minder belangrijke groep van 102 deelhebbers aan de praktische verwerkelijking van de onderwijsactiviteiten.

Een optelling van de namen der tandheelkundige studenten, vermeld in de adreslijst, leidt tot de conclusie dat de gezamenlijke werkzaamheid van de bovengenoemde categorieën ten goede kwam aan 537 tandartsen in de dop. Dit aantal te zien als een momentopname.

P. H. Buisman